

**ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОКРЕМИХ ФОРМ
МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЯК НЕОБХІДНОЇ
СКЛАДОВОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Романюк Л. В.

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,
м. Сімферополь, АР Крим, Україна*

Здійснюється аналіз проблеми законодавчого регулювання порядку здійснення особистого огляду як виняткової форми митного контролю. Автор розкриває сутність і роль митного контролю у реалізації державної митної політики, вивчає чинне законодавство, що закріплює порядок здійснення особистого огляду і на підставі проведеного аналізу розробляє висновки та пропозиції щодо удосконалення положень чинного Митного кодексу України.

Ключові слова: митний контроль, митна політика, особистий огляд.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку української демократії, реформування системи права та умов діяльності державних інституцій, зроблені кроки до гармонізації чинного українського законодавства з міжнародними нормами, з метою поглиблення євроінтеграційних процесів, вимагають від вітчизняної юридичної науки пошуку нових шляхів удосконалення правової системи нашої держави, у том числі це стосується і аналізу та здійснення кроків щодо підвищення якості митних процедур, що є важливим чинником ефективної митної політики.

Прийняття оновленого Митного кодексу України, безумовно, є важливим кроком на шляху до підвищення якості та ефективності роботи митних органів України. При цьому слід відмітити, що позитивні аспекти нової редакції Митного Кодексу стосуватимуться як простих громадян, які перетинатимуть митний кордон України, так і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Але, дуже багато питань все ж таки залишилися невирішеними, це твердження стосується і порядку здійснення окремих форм митного контролю, однією з яких є така його виняткова форма, як особистий огляд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми здійснення митного контролю, порядок застосування окремих його форм розглядалися такими авторами як Андруйко О. Ф., Войцещук А. Д., Голосніченко І. П., Дьомін Ю. М., Дьоміна С. В., Железняк Н. М., Дубініна А. А., Іщенко Ю. В., Ківалов С. В., Сорокіна С. В., Ченцов В. В. та іншими, але детального аналізу окремих форм митного контролю, зокрема особистого огляду, за положеннями чинного Митного кодексу України поки що не здійснювалось.

Постановка завдання. У статті автор, шляхом вивчення положень чинного митного законодавства, вирішує завдання здійснення аналізу проведення особистого огляду, розкриття актуальних проблем належного правового забезпечення даної процедури та намагається науково обґрунтувати необхідність внесення змін у чинне митне законодавство стосовно удосконалення положень нормативного закріплення здійснення особистого огляду, як виняткової форми митного контролю.

Виклад основного матеріалу. Проголосивши Декларацію про державний суверенітет, незалежність та самостійність в економічній сфері, Україна тим самим започаткувала свою самостійну митну політику та своє митне законодавство [1, с. 529].

Для реалізації митної політики державою створена митниця, що є державним органом, який безпосередньо реалізує державну митну справу.

Слід відзначити, що згідно з митним кодексом України, під митною справою необхідно розуміти комплекс заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [2].

Одним з таких заходів є митний контроль, який можливо розуміти як специфічну діяльність митних органів України, що спрямована на реалізацію передбачених чинним законодавством завдань і функцій з метою дотримання юридичними і фізичними особами митного законодавства України, міжнародних угод України та інших нормативно-правових актів [3, с. 82].

Хочемо відмітити, що митний контроль сміливо можна визначати як одну з складових управлінської діяльності держави, яка має комплексний характер, служить справі національної безпеки.

Дане твердження обумовлено тим, що формою державного управління вважають будь-яке зовнішнє вираження конкретних однорідних дій державного органу, його структурних підрозділів та службових осіб, котрі здійснюються з метою реалізації функцій управління [4, с. 478]. Відповідно, правильним є висновок про те, що митний контроль, як одна з форм управлінської діяльності, що виражається у здійсненні відповідних юридично значимих дій посадовими особами органу доходів і зборів, у тій або іншій формі сприяє забезпеченню функціонування таких компонентів національної безпеки, як політичного, економічного, екологічного [5, с. 136].

Тобто митний контроль можливо віднести до однієї з функцій будь-якої незалежної держави, що здійснюється постійно та є одним з засобів ефективної реалізації державної політики за обраним напрямком розвитку, у даному випадку це твердження стосується саме митної політики.

Дана думка підтверджується і самими завданнями державної митної політики України, яка, згідно з Митним кодексом є такою діяльністю держави, основною метою якої є забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграція до світової економіки, наповнення державного бюджету [2].

Серед інших форм митного контролю особистий огляд, як його виняткова форма, проводиться за письмовим рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари,

які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через її територію [2].

Слід відмітити, що законодавець не уточнює, які саме підстави необхідно вважати достатніми, щоб прийняти рішення про необхідність проведення особистого огляду. Вважаємо, що дана ситуація може спричинити виникнення спірних питань про безпідставність застосування такої процедури, тобто, наявність, але не наявність зазначених вище «достатніх підстав». Тобто, даний момент потребує уточнення, а саме, виділення підстав, що можуть бути достатніми для прийняття рішення про проведення особистого огляду особи.

Особа, стосовно якої планується застосувати розглядувану нами форму митного контролю, повинна бути повідомлена про це посадовою особою органу доходів і зборів шляхом пред'явлення їй відповідного письмового рішення. До того ж, перед проведенням особистого огляду, громадянин повинен бути ознайомлений з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду, а також, йому повинні запропонувати добровільно видати приховані та (або) не задекларовані товари. Після того як особа ознайомила з цим рішенням, про це робиться відповідний запис і також робиться запис, що громадянин відмовився видати приховані або не задекларовані товари та предмети добровільно, все це завіряється підписом відповідної посадової особи.

Слід відмітити, що Митний кодекс чітко закріплює права громадянина стосовно якого здійснюється особистий огляд. Так, відповідна особа має право до початку проведення особистого огляду ознайомитися з рішенням про проведення особистого огляду та порядком його проведення; ознайомитися із своїми правами та обов'язками під час проведення особистого огляду; надавати пояснення та заявляти клопотання; добровільно видати товари, що переміщуються ним через митний кордон України з порушенням вимог законодавства з питань державної митної справи; робити заяви з обов'язковим внесенням їх посадовою особою органу доходів і зборів, яка проводить особистий огляд, до протоколу проведення такого огляду; користуватися рідною мовою та послугами перекладача; ознайомитися з актом проведення особистого огляду після його складення та зробити заяву, яка підлягає внесенню до акта; оскаржувати рішення, дії органу доходів і зборів щодо проведення такого огляду.

Особистий огляд проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою органу доходів і зборів однієї статі з громадянином, стосовно якого проводиться особистий огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї самої статі. Як поняті запрошуються особи, не заінтересовані у результатах огляду. Понятими не можуть бути родичі особи, яка підлягає особистому огляду, та працівники органів доходів і зборів. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі в ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає особистому огляду, проводиться виключно медичним працівником [2].

При здійсненні особистого огляду складається протокол, який підписується посадовою особою органу доходів і зборів, що проводила обшук, громадянином, який проходив огляд, понятими, які були присутні при огляді, а у разі обстеження медич-

ним працівником – також цим працівником. Причому громадянин, якого оглядали, має право зробити заяву в такому протоколі. Протокол складається у двох копіях, одна з яких залишається у громадянина.

Слід зазначити, що Митний кодекс України дає перелік винятків щодо можливості застосування такої форми митного контролю, як особистий огляд. Так, особистому огляду не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, Голова та судді Верховного Суду України, Голова та судді Конституційного Суду України, Міністр закордонних справ України, Генеральний прокурор України та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними [2].

Крім перерахованих вище осіб, особистому огляду може бути піддано будь-яка фізична особа незалежно від громадянства чи віку.

Висновки. Аналіз порядку проведення особистого огляду як виняткової форми митного контролю надав змогу зробити висновок про необхідність закріплення у чинному митному законодавстві переліку достатніх підстав для прийняття рішення щодо його проведення, серед яких можна виділити такі як: наявність певної інформації або відомостей, що надійшли від будь-яких осіб, правоохоронних та інших державних органів України та іноземних держав, міжнародних організацій а також виявлення посадовими особами органу доходів і зборів ознак, що прямо або побічно вказують на те, що фізична особа приховує при собі предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через її територію.

Як вже зазначалося раніше, чинний Митний кодекс чітко закріплює права осіб, що підлягають особистому огляду, однак, законодавець нічого не говорить про їхні обов'язки, основним з яких, на нашу думку, є обов'язок виконувати законні вимоги посадової особи органу доходів і зборів, яка проводить особистий огляд. Відповідно, вважаємо необхідним закріпити дане положення у статті 340 Митного кодексу України.

Також, аналіз порядку проведення особистого огляду показав, що Митний кодекс України не містить ніяких положень стосовно проведення особистого огляду неповнолітніх осіб, які, відповідно, не мають повної адміністративної дієздатності. Вважаємо, що необхідність внесення відповідних коректив до статті 340 Митного кодексу України є незаперечною, а саме, закріплення положення про те, що проведення особистого огляду неповнолітнього повинні здійснюватись у присутності його батьків або інших законних представників. Торкаючись даного питання, хочемо зазначити, що відповідну норму, з нашої точки зору, необхідно закріпити і стосовно недієздатних або обмежено дієздатних осіб, при особистому огляді яких, також повинні мати право бути присутніми їхні законні представники (батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники) або інші особи, що їх супроводжують.

До того ж, вважаємо, що звільнення від особистого огляду членів сімей вищих посадових осіб України у деякій мірі нівелює положення Конституції України, ставлячи зазначену категорію громадян у нерівне, десь привілейоване, порівняно з іншими громадянами положення, тим самим, порушуючи конституційні права останніх.

Список літератури:

1. Курс адміністративного права України : підручник / [В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сушенко та ін.] ; за ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45. – Ст. 552.
3. Митне право України : навч. посіб. / [Ю. В. Іщенко, В. П. Чабан, В. М. Дорогих та ін.] ; керів. авт. кол. Ю. В. Іщенко, В. П. Чабан. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 296 с.
4. Малиновський В. Я. Державне управління : навчальний посібник / Валентин Ярославович Малиновський. – К. : Атіка, 2009. – 608 с.
5. Митне право України : навч. посіб. / [Ю. М. Дьомін, С. Ю. Дьоміна, Н. М. Железняк та ін.] ; за заг. ред. О. Х. Юлдашева. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 232 с.

Романюк Л. В. Проблемы усовершенствования отдельных форм таможенного контроля как необходимой составляющей таможенной политики Украины / Л. В. Романюк // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-1. – Ч. 2. – С. 100-105.

Статья посвящена анализу проблемы законодательного регулирования порядка осуществления личного досмотра как исключительной формы таможенного контроля. Автор раскрывает сущность и роль таможенного контроля в реализации государственной таможенной политики, изучает действующее законодательство, закрепляющее порядок осуществления личного досмотра, и на основании проведенного анализа делает выводы и предложения по усовершенствованию положений действующего Таможенного кодекса Украины.

Ключевые слова: таможенный контроль, таможенная политика, личный досмотр.

**PROBLEMS FOR IMPROVEMENT OF CERTAIN FORMS OF CUSTOMS CONTROL,
AS AN INDISPENSABLE COMPONENT OF UKRAINE'S CUSTOMS POLICY**

Romanyuk L. V.

*Taurida National V.I. Vernadsky University
Simferopol, Crimea, Ukraine*

In this article, by means of researching the provisions of the acting customs legislation, the author successfully completes analysis of personal inspection conduction; disclosure of relevant issues in proper legal coverage of the said procedure, and attempts to scientifically justify the need for changes in the acting customs legislation regarding improvement of provisions about statutory execution of personal inspections as an exceptional form of customs control.

The author reveals the nature and role of customs control in implementation of state customs policy, which can be understood as a specific activity of Ukrainian customs authorities that is directed at implementation of tasks and functions provided by acting legislation aimed at abidance of Ukrainian customs laws, international agreements and other legal acts by legal and physical identities.

In addition to that, the author stresses, that customs control can be readily defined as one of the components of management activities of the state, which has complex character and serves in the interests of national security.

Analysis of procedures for personal inspection as an exceptional form of customs control has given the possibility to draw conclusions regarding the necessity of introduction of a listing of sufficient grounds for personal inspection into the acting customs legislation.

Also, the analysis of procedures in conduction of personal inspections has revealed, that the Customs codex of Ukraine does not contain any regulations regarding the conduction of personal inspection for underage individuals. As a result, the author proposes to secure provisions in the Customs codex regarding compulsory presence of parents or other legal representatives during conduction of personal inspection of underage individuals. The corresponding provisions should also be secured for disabled or partially disabled individuals, ensuring the right to be present for their legal representatives or other accompanying guardian.

Additionally, according to the author, a dismissal from personal inspection of members of families of highest ranking Ukrainian government officials to a certain degree negates the Ukrainian Constitution, placing the said category of citizens in an unequal, somewhat privileged when compared to other citizens position, thus offending constitutional rights of the latter.

Key words: customs control, customs policy, personal inspection.

Spisok literatury:

1. Kurs administratyvnogo prava Ukrainy : pidruchnyk / [V. K. Kolpakov, O. V. Kuz'menko, I. D. Pastuh, V. D. Sushhenko ta in.] ; za red. V. V. Kovalenka. – K. : Jurinkom Inter, 2012. – 808 s.
2. Mytnyj kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2012. – № 44-45. – St. 552.
3. Mytne pravo Ukrainy : navch. posib. / [Ju. V. Ishhenko, V. P. Chaban, V. M. Dorogyh ta in.] ; keriv. avt. kol. Ju. V. Ishhenko, V. P. Chaban. – K. : Jurinkom Inter, 2010. – 296 s.
4. Malynovs'kyj V. Ja. Derzhavne upravlinnja : navchal'nyj posibnyk / Valentyn Jaroslavovych Malynovs'kyj. – K. : Atika, 2009. – 608 s.
5. Mytne pravo Ukrainy : navch. posib. / [Ju. M. D'omin, S. Ju. D'omina, N. M. Zheleznyak ta in.] ; za zag. red. O. H. Juldasheva. – K. : Centr uchbovoi' literatury, 2009. – 232 s.